

Рецензия

Вх. № PA20-777/22.05.2025г.

написана от член на научно жури, за придобиване на образователна и научна степен „доктор” по обявена процедура от Икономически университет – Варна

1. Обща информация

- изготвил рецензията: доц.д-р Георги МАРИНОВ Георгиев, ИУ-Варна;
- основание за написване на рецензията: Заповед на Ректора на ИУ-Варна

РД-06-71/23.04.2025 г. и решение на научното жури от 25.04.2025 г. относно определяне на рецензенти;

- автор на дисертационния труд: Гергана Каменова Калоянова;
- тема на дисертационния труд **ВЛИЯНИЕ НА БРЕКЗИТ ВЪРХУ ВЕРИГИТЕ НА ДОСТАВКИ ВЪВ ВЕЛИКОБРИТАНИЯ;**

2. Данни за дисертанта: докторант Гергана Каменова Калоянова е зачислена в редовна докторантура по докторска програма „Световно стопанство и международни икономически отношения“ към катедра МИО, ИУ-Варна. Докторант Калоянова е изпълнила изискуемия минимум, свързан с образователната ѝ програма по индивидуален план и е публикувала изискуемия брой публикации за редовен докторант. Нейното отчисляване от докторантура с право на защита в срок от пет години започва да тече от 30.09.2024 г. Познавам докт. Калоянова лично още от студентските ѝ години, в специалност МИО в ИУ-Варна. Сред най-изявените студенти от випуска си, а по-късно и успешно представила се като преподавател, умеещ да привлече вниманието на студентите и да породил интерес към преподавания материал, докт. Калоянова е покрила всички изисквания от индивидуалния план дейности в срок, в т.ч. и необходимите докторантски изпити и научни публикации и участия в научни изяви. Докт. Калоянова има и успешна професионална кариера в областта на мениджмънта и анализа на данни, като дългогодишен мениджър в структурата на "Кока-Кола", което допълнително допринася за качеството на научните ѝ публикации.

3. Представеният дисертационен труд е организиран в стандартна структура от предговор, три глави, от които емпиричното проучване е в последната глава, заключение, библиографска справка и приложение. Обемът на разработката е 170 с., от които 142 с. основен текст с 14 фигури и 40 таблици и 28 с. библиографска справка и приложения. Цитирани са 207 литературни източници на български и английски език. Първа глава, след общо представяне на значението на веригите на доставки заедно с еволюцията им, техните глобални измерения и факторите водещи до нужда от развитието им, акцентира върху стратегическото им управление (SCM, Supply Chain Management), подчертавайки важността на концепции като JIT и Lean Six Sigma. Главата е допълнена с преглед на рисковете и предизвикателствата пред веригите на доставки, обръщайки внимание на промените в търговските договори, глобални тенденции в икономиката, значими извънредни събития и т.н., водещи до шокове и

прекъсвания. Втората глава е посветена на анализирането на възможните сценарии за Брекзит и ефектите им върху веригите на доставки. Брекзит без сделка, "твърд" Брекзит и "мек" Брекзит биват подробно дискутирани и анализирани както от организационна гледна точка - промени в граничните процедури и работата на съответните служби, така и откъм измерените в пари ефекти от тези промени. Внимание се отделя също на важноста на чуждестранните работници във Великобритания и свободното движение на работна ръка, стабилността на британската икономика и паунда, и на опасенията и очакванията от Брекзит. Дадени са и конкретни примери за ефекти от напускането на ЕС, като митническите проверки, зависимостта от внос на суровини, разминаване на стандартите, трансгранични инвестиции и др. Анализира се влиянието върху веригите на доставки и новата имиграционна схема. Третата глава съдържа основното проучване на автора. Главата започва с кратко представяне на методологията fuzzy Analytical Hierarchical Process (AHP). След построяване на изследователска йерархия, следвайки fuzzy AHP методологията, съдържаща вижданията на сектора за предизвикателствата пред веригите на доставки е направено проучване с помощта на мениджъри от различни компании. Въз основа на получените резултати са формулирани няколко предложения за оптимизиране и стратегии за справяне с предизвикателствата. Работата завършва с обобщаване на резултатите в заключението. Авторефератът е в обем от 46 с., налице е и декларация за оригиналност, както и други изисквани по процедурата документи. Изпълнени са минималните национални изисквания за "доктор".

4. Преценка на структурата и съдържанието на дисертационния труд - структурата и съдържанието на представения дисертационен труд съответстват на действащите изисквания (чл. 34, ал. 2 и ал. 3 от Правилника за развитие на академичния състав в Икономически университет – Варна). Като основна цел авторката си поставя предизвикателството да анализира влиянието на Брекзит върху веригите на доставки във Великобритания, и съответно изследвайки и откроявайки да очертае кои фактори и последствия са свързани с напускането на ЕС, както и могат ли да се идентифицират мерки за противодействие на неблагоприятните тенденции. Тезата е че Брекзит осъществява силно влияние върху веригите на доставки, и че ефектите ще принудят организациите да предприемат стъпки за адаптация, както и повече гъвкавост при операциите си. Авторката използва много интересно приложение на подхода fuzzy AHP, както и анализ на статистически данни. Трудът е добре издържан лексикално и стилистично. Авторефератът напълно и точно отразява постиженията на дисертационния труд.

5. Идентифициране и оценяване на научните и научно-приложните приноси в дисертационния труд - авторката изследва и доказва главно тезата, че веригите на доставки са силно повлияни от Брекзит, както и че са необходими значителни организационни промени в организациите, главно по отношение на повече гъвкавост, и според мен това е значим резултат. Методологично - намирам използваните проучвателни подходи за удачно подбрани и коректно приложени. Особен принос на

разработката е прилагането на особен подход на fuzzy АНР с последващо съпоставително изследване на откритите структури, съчетано с документален анализ и анализ на статистически данни. Това позволява да се изведат смислено издържани заключения в конкретното проучване. Формулираното сред резултатите от проучването предложение за повишаване на готовността за реакция на веригите на доставки при бъдещи предизвикателства и кризи също може да бъде отчетено като много ценен научен резултат, имащ и съществени практически измерения, а това нарежда разработката сред добре издържаните като резултат и като значение в съвременната българска наука за международните пазари.

6. Публикации и участие в научни форуми: представените свързани с дисертационния труд публикации и участия в научни форуми отговарят на минималните национални изисквания за присъждане на образователна и научна степен „доктор“, съгласно чл. 26, ал. 2 и ал. 3 на Закона за развитие на академичния състав в Република България и на количествените изисквания по чл. 35, ал. 1, т. 1-4 от Правилника за развитие на академичния състав в Икономически университет – Варна. Във връзка с дисертационния труд, докт. Калоянова е публикувала 4 научни публикации (резултиращи в точки по група показатели "Г" над изискваните мин. 30 точки), от които 3 научни доклада и 1 научна статия. Научните доклади са представени на различни научни форуми у нас и в чужбина, в т.ч. в УНСС и СА-Свищов, което съществено допринася за разширяване на видимостта на получените резултати.

7. Констатирано или неконстатирано плагиатство в дисертационния труд и автореферата - не констатирам наличие на плагиатство в представения дисертационен труд, както и в съпътстващите го публикации. В допълнение, авторката демонстрира високо ниво на оригиналност на изказа и представените идеи.

8. Критични бележки и препоръки - доколкото проучването е осъществено въз основа на данни за Великобритания, а получените резултати показват съществено значение в т.ч. и в социален план, считам за удачно изследването да се разшири, разбира се във вид на моделиране на съответните ефекти при потенциално участие или не в ЕС, като обхване други подобни страни - например съседните на България (или балканските), от ЕС и извън ЕС. Допълнителна проверка на резултатите върху по-детайлизирани данни също би била плюс. Отчитайки съществуващите реалности, както по отношение на обема на дисертациите, така и най-вече по отношение на обхвата от разполагаеми данни, този коментар следва да се приеме по-скоро като препоръка за по-нататъшни проучвания;

9. Въпроси към дисертанта - има ли авторът някакви допълнителни резерви относно достоверността на твърденията (отговорите) в проучването? Каква е приложимостта на резултатите по отношение на други страни в ЕС, най-вече балканските? Как изглежда в момента вероятността при евентуално последващо напускане на ЕС резултатите за веригите на доставки на страните да се различават значително от тези при Брекзит?

10. В заключение - дисертационният труд на Гергана Калоянова представлява цялостно научно изследване по актуален икономически проблем. Съдържа теоретична и емпирична част и разработването е на равнището на съвременната наука, отговаря на най-високите критерии за подобни разработки. Дисертационният труд съдържа научни и научно-приложни приноси, представляващи оригинален принос в науката. Трудът е изцяло дело на докторантката, която демонстрира задълбочени познания по проблема и способност за самостоятелно мислене. Отчитайки всичко казано по-горе, убедено подкрепям присъждането на ОНС "доктор" на Гергана Каменова Калоянова и приканвам Научното жури също да гласува положително.

Заличена информация съгласно
ЗЗЛД и регламент (ЕС) 2016/ 679

Рецензент:

(доц. д-р Георги МАРИНОВ)

21.05.2025 г.

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д.ик.п. Виржиния Иванова Желязкова Институт за икономически изследвания при БАН и Висше училище по застраховане и финанси – ВУЗФ

на дисертационен труд на тема:

"Влияние на Брекзит върху веригите на доставки във Великобритания"

на Гергана Каменова Калоянова за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ в докторска програма „Световно стопанство и международни икономически отношения“ при Икономически университет – Варна

Основание за изготвяне на рецензията

Настоящата рецензия е изготвена в изпълнение на Заповед № РД-06-71/23.04.2025 г на Ректора на Икономически университет – Варна, с която е назначено научно жури за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ в рамките на настоящата процедура.

Данни за дисертанта

Гергана Калоянова е редовен докторант в катедра „Международни икономически отношения“ към ИУ – Варна. Завършила е висше икономическо образование и притежава отлична подготовка в областта на международната търговия и логистиката. По време на докторантурата си е положила успешно необходимите докторантски изпити и е участвала активно в научноизследователската дейност на катедрата. Нейният интерес към темата за Брекзит и веригите на доставки е последователно развиван чрез участия в научни форуми и публикации, които отразяват етапите на нейното изследване.

Дисертантът има сериозен опит от корпоративната практика. В периода 2013-2024 година тя е работила на различни позиции имащи отношение към веригата на доставки в различни компании, последните пет години от които – в Coca-Cola. Този опит ѝ дава възможност да вникне в дълбочина в изследваните от нея процеси и да ги опише и анализира в контекста на Брекзит. Гургана Калоянова започва да трупа опит и като преподавател, като води занятия по дисциплина, пряко свързана с изследователските ѝ интереси – „Global Supply Chain Management”.

Общо представяне на дисертационния труд

Дисертационният труд на Гургана Калоянова е задълбочено, логически последователно и методологически обосновано изследване, което третира значим въпрос от сферата на международната икономика и логистика – как дезинтеграционни процеси като Брекзит влияят върху конфигурацията, ефективността и устойчивостта на веригите на доставки. С обем от 170 страници и 21 приложения, трудът е структуриран в три основни глави, всяка от които допринася за логическото и аналитично изграждане на изследователската теза. В дисертацията са използвани 207 библиографски източника, което демонстрира широта на изследователския обхват и академична култура. Общият подход е интердисциплинарен, съчетаващ елементи от международната търговия, логистиката, икономиката и управлението на риска.

Първата глава (стр. 7–47) представя обстойно теоретичната рамка на изследването. Авторката разглежда концептуалната еволюция на понятието „верига на доставки“, като предлага авторска дефиниция (стр. 18–19), която надгражда съществуващите чрез включване на аспекти като цифрова трансформация, устойчивост и стратегическа адаптивност. Тя проследява развитието на веригите от класически линейни модели към мрежови и цифрови структури, като подчертава значението на интеграцията и устойчивото функциониране в условия на сътресения. Извършен е сравнителен анализ на понятийния апарат (стр. 8–13), както и систематизация на класификациите на веригите на доставки по дължина, ширина, синхронност и гъвкавост (стр. 30–35). Представени са управленски подходи като Lean, Six Sigma и JIT, които са разгледани критично от гледна точка на тяхната уязвимост спрямо външни кризи като Брекзит. Съществен момент в тази глава е акцентът

върху връзката между дигитализацията и устойчивостта като източници на „издръжливост“ на веригите (стр. 40–46).

Втората глава (стр. 48–97) има за цел да анализира институционалните, икономическите и регулаторните промени, произтичащи от Брекзит, и тяхното въздействие върху британските вериги на доставки. Авторката систематизира различните сценарии за напускане на ЕС и проследява ефектите от реализирания „твърд“ Брекзит върху търговските потоци, митническите режими, регулациите и трудовия пазар. Анализира се новата миграционна рамка и нейните последици за достъпа до нискоквалифицирана работна ръка – фактор от съществено значение за логистичния и агро-хранителния сектор (стр. 61–66). Акцентираща се върху валутната нестабилност и нормативната фрагментация като основни източници на несигурност. Анализът е подплатен с актуални статистически данни, графики и доклади на ОИСП, UK Trade Statistics, House of Commons и др. Специално внимание е отделено на уязвимостите в сектори като автомобилостроенето (стр. 72–75), фармацевтичната промишленост (стр. 76–78) и хранителната индустрия (стр. 79–83), като за всеки от тях са идентифицирани специфични логистични предизвикателства и реакции на бизнеса.

Третата глава (стр. 98–137) има изцяло приложен характер и съдържа оригинално емпирично изследване с използване на Fuzzy АНР – метод, който позволява оценка на фактори с различна степен на въздействие при условия на несигурност. В теоретичната част (стр. 99–106) е направено систематично изложение на основите на метода и неговото приложение в логистичната теория. Впоследствие (стр. 107–130) е описан процесът на структуриране на йерархичния модел, дефиниране на критерии, провеждане на анкетно проучване сред 18 експерти от британския логистичен сектор, обработка на резултатите и извеждане на рангираните фактори. Анализът установява, че най-силно влияние имат административната тежест, валутната волатилност и регулаторната несигурност, следвани от недостига на работна ръка и забавяния в митническите процедури. На стр. 131–137 са предложени конкретни стратегии за адаптация на бизнеса – включително диверсификация на доставчици, пренасочване към локализираните вериги, дигитализация и развитие на буферни капацитети.

Научни и научно-приложни приноси

Дисертационният труд на Гургана Калоянова се отличава с приноси както на теоретично, така и на приложно и методологично равнище. В теоретичен план, принос представлява формулирането на авторска дефиниция на понятието „верига на доставки“ (стр. 18–19), която надгражда класическите дефиниции чрез включване на стратегически аспекти като устойчивост, цифрова трансформация и адаптивност. Дефиницията е аргументирана чрез богат сравнителен анализ (стр. 8–13), който очертава слабостите на съществуващите формулировки и нуждата от осъвременяване. Втори съществен принос е извършената систематизация на класификациите на веригите (стр. 30–35), както и акцентирането върху парадигмата на устойчивост и „resilience“ като централен елемент на новото управление на доставките.

В методологичен план, принос представлява адаптирането и прилагането на метода Fuzzy АНР към конкретната изследователска цел – оценка на множествени фактори, влияещи върху веригите след Брекзит. Изследването (стр. 99–130) демонстрира задълбочено разбиране на техниката и нейната логическа интеграция в структурата на дисертацията. Авторката създава добре аргументиран йерархичен модел и провежда експертно изследване, чиито резултати са валидни и използвани за формулиране на управленски решения.

На практическо равнище, приносът се изразява в извеждането на конкретни стратегии за адаптация на фирмите в логистичния и индустриалния сектор, изложени на стр. 131–137. Тези стратегии включват конкретни стъпки за справяне с административната и регулаторна тежест, механизми за поддържане на оперативна гъвкавост и буферни възможности, както и препоръки за диверсифициране на доставчици и използване на цифрови инструменти. Още по-ценно е, че авторката ясно разграничава ефектите от Брекзит от тези на други глобални шокове, като пандемията от COVID-19 и геополитическите сътресения (вж. въведение, стр. 6), което допринася за аналитичната чистота на изводите.

Особено значим принос представлява секторният анализ на уязвимостите и отговорите на бизнеса, включително анализ на специфични примери от автомобилната индустрия, фармацевтичният сектор и агропреработвателните компании (стр. 72–85). Изводите са релевантни не само за Великобритания, но и за всички държави, които са тясно обвързани с глобалните вериги или обмислят реформи на търговските си отношения.

Публикации и научна активност на дисертанта

Докторантката е публикувала четири научни публикации, свързани с тематиката на дисертационния труд. Две от тях са отпечатани в рецензирани сборници от международни конференции, посветени на устойчивото управление на вериги на доставки и логистиката след Брекзит, където авторката представя първите резултати от своето изследване.

Други две публикации са в научни списания, като акцентът в тях пада върху методологичния инструментариум и приложението на Fuzzy AHP в логистични анализи. Тематичният обхват на публикациите покрива както теоретични аспекти – дефиниции и концептуализация на устойчиви вериги, така и приложни изследвания – секторни анализи, ефекти от новите търговски режими и предложения за адаптация. Участието на дисертантката в научни форуми и конференции, включително представяния на английски език пред международна аудитория, свидетелства за ангажираността ѝ и интегрираността в академичната общност.

Критични бележки и препоръки

Макар трудът да отговаря в пълна степен на изискванията, бих препоръчала в бъдеща изследователска дейност да се разшири сравнителният аспект, като се включат данни от други държави, които са силно свързани с британската икономика.

Би било ценно също да се разгледа дългосрочното въздействие върху екологичните цели на фирмите във връзка с ESG стандартите и тяхната интеграция в управлението на веригите на доставки.

Въпроси към дисертанта

1. Как бихте адаптирали предложените от Вас стратегии към други икономики, които биха напуснали търговски съюзи?
2. Каква роля играят дигиталните технологии в повишаването на устойчивостта на веригите на доставки според Вашите изводи?

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд на Гертана Калоянова е цялостно, оригинално и методологически издържано изследване, което има както теоретична стойност, така и сериозно практическо приложение. Резултатите са обосновани, логично представени и потвърдени чрез емпирични данни. Трудът отговаря на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България и на вътрешните правила на Икономически университет – Варна. Въз основа на гореизложеното предлагам на уважаемото научно жури да присъди на Гертана Калоянова образователната и научна степен „доктор“ по докторска програма „Световно стопанство и международни икономически отношения“.

22 май 2025 г.

Гр. София

Рецензент:

Заличена информация съгласно
ЗЗЛД и регламент (ЕС) 2016/ 679

Проф. д. ик. н. Виржиния Желязкова